

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1932 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 16 mars 1932 till riksdagen avlämnad proposition, nr 191, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehåft en av herr *Lindhagen* i anledning av propositionen inom första kammaren väckt motion, nr 357, i vilken hemställts, att riksdagen med anledning av propositionen ville

1) överväga, om ideella föreningar kunna fortfarande undantagas från förbudslagen;

2) överväga, om ytterligare undantag från förbudet för stiftelsers förvärv skulle kunna ifrågasättas;

3) besluta att ett av lagrådet förordat tillägg till lagens 4 § sista stycket skall utgå eller åtminstone givas ett så tydligt innehåll, att förvärv av jordbruk, varigenom den självägande jordbruksbefolkningen minskas, ej kan av andra skäl falla under sådana »särskilda omständigheter», som må medgiva förvärv av ideell förening eller stiftelse;

4) besluta att det nya stadgandet om förbud mot förvärv av stiftelser skall äga retroaktiv verkan mot redan tillkomna stiftelser av ifrågavarande slag;

5) besluta eller hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag till sådan revision av den med ifrågavarande proposition sammanhängande bulvanlagen att, med anledning av ett i motionen nämnt, av Svea hovrätt den 21 mars 1932 meddelat utslag, berörda författning liksom tidigare måst ske med den norrländska vanhävdslagen givas ett sådant tydligt innehåll, att den uppenbara meningen med lagstiftningen ej kan förbises av domstols- och åklagarväsendet.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för det genom propositionen framlagda förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse för dem icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen; och får utskottet i fråga om vad motionären anfört till stöd för sina yrkanden hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser.

Förbuds-lagen.

Lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, den s. k. *förbuds-lagen*, avser att förhindra vissa ur social synpunkt icke önskvärda fastighetsöverlåtelser och därigenom bevara självständiga bondejordbruk. De i lagen stadgade inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom avse egendom å landet eller i stad utanför det till bebyggande planlagda området samt gälla för bolag och ekonomiska föreningar. Undantagna från lagens tillämplighetsområde äro — förutom enkla bolag — bolag och ekonomiska föreningar, vilka driva bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse. I fråga om förvärvande av en del i 3 § angivna, huvudsakligen mindre fastigheter erfordras prövning av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Andra fastigheter må förvärfvas allenast med tillstånd av Kungl. Maj:t. Sådant tillstånd kan enligt 4 § erhållas dels i vissa särskilt angivna fall dels ock i andra fall, där »särskilda omständigheter» föreligga. Beträffande inrop å exekutiv auktion gälla särskilda regler.

Bulvan-lagen.

I syfte att förhindra att förbud, som enligt den nämnda eller annan lag gäller mot att förvärva eller behålla fast egendom, kringgås genom bulvaner föreskrivas vissa åtgärder i lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom, den s. k. *bulvan-lagen*. Om det befinnes, att dylikt förbud kringgås därigenom att den, som har fång till viss egendom, är bulvan för någon, mot vilken förbud är i fråga om egendomen gällande, i det att egendomen huvudsakligen innehaves för dennes räkning, skall enligt 1 § bulvanlagen domstol på talan av allmän åklagare förordna, att, sedan viss tid förflutit, överexekutor skall pröva, huruvida egendomen skall säljas å offentlig auktion. Vid auktionen må egendomen ej inropas av bulvanen eller den, för vars räkning bulvanförhållandet ingåtts.

Förslagets tillkomst.

I en vid 1931 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 299, hemställde herrar Wiklund i Byske och Lindberg, under åberopande av innehållet i en årsredogörelse från Västerbottens läns jordbrukskommission, att riksdagen måtte besluta, att förbuds-lagen skulle gälla även för stiftelser samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för riksdagen av förslag till sådana ändringar och kompletteringar i den s. k. norrlandslagstiftningen, att ett kringgående av densamma på sätt kommissionen påvisat förhindrades.

På hemställan av andra lagutskottet anhöll riksdagen i anledning av dessa motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t, nr 323, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om fortsatt utredning rörande utvidgning av 1925 års lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom ävensom av den norrländska arrendelagen och uppsiktslagen att omfatta jämväl vissa stiftelser samt för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Inom justitiedepartementet utarbetades sedermera en promemoria jämte förslag till lag om ändring i vissa delar av förbudslagen. Förslaget innebar i huvudsak, att förbudslagens bestämmelser angående inskränkning i bolags och ekonomisk förenings rätt att förvärva fast egendom skulle äga tillämpning jämväl i avseende å stiftelsers och ideella föreningsars förvärv av sådan egendom.

Genom remiss hava länsstyrelserna anmodats att avgiva utlåtande över promemorian och lagförslaget. Vid en del av de med anledning av remissen inkomna utlåtandena finnas fogade yttranden, som av länsstyrelserna införskaffats från jordbrukskommissioner m. fl.

Rörande behovet av en utvidgning av förbudslagens bestämmelser har föredragande departementschefen anfört:

*Behovet av
den föreslagna lag-
stiftningen.*

Den utredning, som införskaffats med anledning av innehållet i Västerbottens läns jordbrukskommissions berättelse och en i anslutning härtill framställd interpellation vid 1931 års riksdag, utvisar, att under åren 1927—1930 upprättats vissa stiftelser, till antalet fyra, å vilka överlåtits vissa i de fyra nordligaste länen belägna fastigheter till betydande värden. Beträffande tre av dessa stiftelser angavs i stiftelsebrevet såsom stiftelsens ändamål att säkerställa och bereda pension åt hos uppgivet bolag anställda tjänstemän och förmän enligt de i stiftelsebrevet närmare stadgade grunder. Den fjärde stiftelsen skulle enligt stiftelsebrevet hava till uppgift i främsta rummet att betrygga det framtida beståndet och den värdiga vårdnaden av uppgiven släktgård samt vidare att giva ekonomiskt stöd åt stiftarnas avkomlingar, att genom ekonomiskt bidrag främja kulturella, skogsvetenskapliga och industriellt-ekonomiska spörsmål av speciellt norrländskt intresse samt att i angiven utsträckning lämna understöd åt behövande inom Ytterlännäs församling och säkerställa stipendier åt studerande vid Norrlands nation i Uppsala. Att stiftelserna icke tillkommit uteslutande för att tillgodose de ändamål, som angåvos i stiftelsebrevet, torde framgå av vunna upplysningar. Utredningen lär giva vid handen, att åtminstone en stor del av de fastigheter, stiftelserna förvärvat, tidigare ägts för vissa bolags räkning genom bulvaner, mot vilka vidtagits eller med säkerhet kunde väntas åtgärder enligt bulvanlagen, samt att bolagen icke erhållit eller ansett sig kunna påräkna att erhålla vederbörligt tillstånd att förvärva fastigheterna. Från bolagens sida torde det vid stiftelsernas upprättande hava varit avsett att förebygga fastigheternas exekutiva försäljning. Man torde även hava räknat med att förvaltningen av fastigheterna och deras skogstillgångar skulle jämväl efter stiftelsernas tillkomst komma att skötas i samförstånd med ledningen för respektive bolag.

Enligt vad numera upplysts, synes den sist omnämnda av de ifrågavarande fyra stiftelserna icke hava kommit till stånd. Däremot har ytterligare en stiftelse tillkommit med enahanda ändamål som de tre förstnämnda. Å denna stiftelse hava överlåtits åtskilliga fastigheter inom Västerbottens och Jämtlands län med ett sammanlagt taxeringsvärde av inemot en halv miljon kronor. I övrigt har icke såvitt känt är inom landet tillkommit någon stiftelse under liknande omständigheter.

Det i gällande lag stadgade förbudet för bolag och ekonomiska föreningar att förvärva fast egendom utsträcker enligt förslaget genom föreslagna ändringar i 1 och 11 §§ till att gälla även för stiftelser och andra än ekonomiska föreningar, d. v. s. ideella föreningar. Beträffande stiftelser göres dock un-

*Förslagets
innehåll.*

dantag för stiftelser, vilkas styrelse utgöres av statsmyndighet, och stiftelser, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar. Å förvärv, som genom testamente göres av ideell förening eller av stiftelse, skall lagen enligt förslaget icke vara tillämplig. I fråga om annat slags förvärv, som göres av ideell förening eller av stiftelse, skall enligt förslaget såsom särskild omständighet av beskaffenhet att kunna föranleda meddelande av tillstånd till förvärvet anses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet. Bland fastigheter, beträffande vilka Kungl. Maj:ts befallningshavande äger meddela rätt till förvärv, upptagas enligt förslaget fastigheter, vilka prövas huvudsakligen vara avsedda till idrottsplats eller vara av beskaffenhet att böra skyddas på grund av säregen natur eller fornlämning eller av liknande anledning.

Utskottet. Det genom förevarande proposition framlagda förslaget till utvidgning av förbudslagens tillämplighetsområde har, såsom ovan nämnts, utarbetats efter förslaget i allmänhet. det fjolårets riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om utredning i ämnet. Enligt utskottets mening är den föreslagna lagändringen ägnad att förebygga uppkomsten av sådana missförhållanden som dem, vilka givit anledning till riksdagens nämnda skrivelse.

I skrivelsen ifrågasattes endast, att förbudslagen skulle utvidgas till att omfatta stiftelser. Genom propositionen föreslås emellertid utvidgning av lagen till att omfatta icke blott stiftelser utan även ideella föreningar. I den motion, som väckts med anledning av propositionen, hemställes, att riksdagen ville överväga, om ideella föreningar fortfarande skulle kunna undantagas från förbudslagen.

Till motivering av propositionens ståndpunkt i detta avseende har föredragande departementschefen yttrat, att om lagstiftningen, på sätt ifrågasattes, utvidgades till att omfatta stiftelser, därav torde bliva en följd att jämväl ideella föreningar måste hänföras under förbudslagen. Gränsen mellan vissa former av stiftelser och av ideella föreningar vore nämligen synnerligen svävande. Därjämte måste beaktas, att därest stiftelsers men icke ideella föreningars fastighetsförvärv underkastades kontroll, förbudslagen kunde kringgåas genom bildande av ideella föreningar och fastighetsöverlåtelser till dem. Lagrådet har ock uttalat, att det, oaktat de olägenheter som obestriddligen därmed äro förbundna, icke torde kunna undvikas, att ideella föreningar jämföras med stiftelser.

Med hänsyn till vad av departementschefen och lagrådet sålunda anförts anser utskottet sig icke kunna förorda, att lagändringen inskränkes till att avse allenast stiftelsers fastighetsförvärv.

Utskottet anser emellertid angeläget, att förbudslagen icke gives större omfattning än som kan anses nödvändig för att förhindra icke önskvärda fastighetsförvärv. Jämväl motionären har givit uttryck åt detta önskemål och beträffande stiftelser hemställt om övervägande, huruvida icke från förbudet för förvärv av fastighet skulle kunna stadgas undantag i vidare mån än propo-

sitionen angiver. På sätt utskottet nedan skall närmare utveckla, har utskottet funnit skäl föreslå viss utsträckning av de i 11 § enligt propositionen gjorda undantagen från förbudslagens tillämplighet på stiftelsers förvärv. I övrigt har utskottet, såsom ock skall framgå av det följande, icke funnit sig kunna förorda andra lättnader i lagens förbudsbestämmelser än propositionen innehåller.

Beträffande de särskilda stadgandena i förslaget får utskottet anföra följande.

Särskilda
stadganden i
förslaget.
2 §.

Genom stadgande i 2 § undantages från förbudslagens tillämplighet bland annat förvärv, som genom testamente göres av ideell förening eller av stiftelse.

Departementschefen har till motivering av detta undantag åberopat ett uttalande av lagberedningen om att en kontroll av dylika fång kunde befaras verka hämmande på den goda viljan att genom donationer tillgodose ändamål av allmänt social eller kulturell natur eller av betydelse för näringslivet. Departementschefen har även framhållit, att därest det inträffade, att en stiftelse eller ideell förening på grund av okunnighet om gällande rätt försummade att inom stadgad tid söka tillstånd till fastighetsförvärv, bleve påföljden att fånget vore ogillt, något som vore så mycket allvarligare som fångets giltighet icke, på sätt vore möjligt i fråga om köp eller gåva, kunde upphjälpas genom ny fångeshandling av överlåtaren.

Inom utskottet har ifrågasatts, huruvida icke detta undantag borde utgå, emedan detsamma kunde befaras öppna möjlighet att kringgå förbudslagen. Utskottet har emellertid icke ansett sig böra tillmäta denna farhåga sådan betydelse, att den skulle kunna uppväga de olägenheter, som skulle följa av att undantaget borttoges.

Såsom särskild omständighet, vilken skall tagas i betraktande vid Konungens prövning, huruvida ideell förening eller stiftelse bör medgivas rätt i förekommande fall att förvärva fast egendom, skall enligt 4 § anses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet. Detta stadgande har intagits i förslaget efter erinran av lagrådet, att det på grund av den föreslagna lagändringens syfte knappast framstode som riktigt, att i fråga om ideell förenings eller stiftelses fastighetsförvärv stadfästa samma stränga begränsning, som gällde för bolag och ekonomiska föreningar. I motionen hemställes, att riksdagen måtte besluta att detta tillägg till 4 § skall utgå eller åtminstone givas ett så tydligt innehåll, att förvärv av jordbruk, varigenom den självägande jordbruksbefolkningen minskas, ej kan anses vara förvärv, vilket på grund av särskilda omständigheter må medgivas. Enligt utskottets mening lämnar emellertid ifrågavarande stadgandes avfattning utrymme för behörigt hänsynstagande till de skäl, vilka i det särskilda fallet från allmän synpunkt måhända kunna anföras mot att en ifrågavarande förening eller stiftelse förvärvar viss fastighet.

4 §.

Med hänsyn till den kontroll och medverkan i fråga om vissa stiftelsers förvaltning, som det allmänna utövar, hava genom stadgande i 11 § från förbudslagens tillämplighetsområde undantagits stiftelse, vars styrelse utgöres av

11 §.

statsmyndighet, ävensom stiftelse, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar. Väsentligen enahanda skäl tala enligt utskottets förmenande för att undantaga jämväl stiftelse, vars styrelse tillsättes av statlig myndighet eller också utgöres av eller tillsättes av kommunal myndighet. Utskottet har därför ansett sig böra föreslå en utsträckning av undantagen i 11 § till stiftelser av det slag, som nu angivits.

Däremot har utskottet icke ansett lämpligt att, på sätt inom utskottet ifrågasatts, utvidga undantagen i 11 § med en bestämmelse om att Konungen beträffande viss ideell förening eller viss stiftelse skulle äga föreskriva att vad i förbudslagen stadgas icke skall utgöra hinder för föreningen eller stiftelsen att förvärva fast egendom. Den praktiska nyttan av en sådan bestämmelse torde vara ringa, och det torde kunna medföra olägenheter att på detta sätt införa ett slags privilegiering av vissa ideella föreningar och stiftelser.

Lagens ikraft-
trädande.

Med avseende å lagens ikraftträdande hemställes i motionen, att riksdagen måtte besluta, att det föreslagna förbudet för stiftelser att förvärva fast egendom förlänas retroaktiv verkan, så att det skulle omfatta jämväl redan tillkomna stiftelser av ifrågavarande slag. I anledning av detta yrkande får utskottet uttala, att det synes utskottet uteslutet, att förbudslagen skulle kunna förlänas tillämplighet på alla under förfluten tid gjorda fastighetsöverlåtelser till sådana stiftelser, som avses i lagen.

Bulvanlagen.

Beträffande det under punkt 5) i motionen framställda yrkandet om revision av bulvanlagen får utskottet meddela, att det utslag av Svea hovrätt, vilket i motionen anföres såsom grund för yrkandet, numera blivit överklagat av justitiekanslern. Då det mål, som givit anledning till motionärens ifrågavarande yrkande, således för närvarande ligger under högsta domstolens prövning, anser utskottet, att riksdagen icke nu bör företaga någon åtgärd med anledning av motionen i denna del.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas *dels* att överskriften till lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall lyda som nedan sägs, *dels ock* att 1—4, 6, 7, 11 och 12 §§ samma lag, av vilka lagrum 4 § ändrats genom lag den 1 april 1927 (nr 67), skola, 4 och 6 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Lag angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.**1 §.**

Bolag, förening eller stiftelse må ej i andra fall än nedan stadgas förvärva fast egendom å landet eller i stad utanför det till bebyggande planlagda området. Lika med stad anses köping eller annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

2 §.

Vad i denna lag stadgas angående inskränkning i bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom har ej avseende å förvärv, som sker omedelbart på grund av stadgande i lag eller jämlikt Konungens medgivande till expropriation, eller å förvärv, som genom testamente göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, ej heller å förvärv av järnväg.

3 §.

Bolag, förening eller stiftelse må förvärva fastighet, som i den ordning 6 § stadgar prövas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats, idrottsplats eller dylikt eller att nyttjas till stenbrott, grus- eller lertag eller utgöra torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet eller vara av beskaffenhet att böra skyddas på grund av säregen natur eller fornlämnning eller av liknande anledning.

Prövning, varom nu sagts, åligger Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

Sedan fastighet förklarats vara av den beskaffenhet, att bolag, förening eller stiftelse, efter vad nu sagts, må förvärva den, vare det gällande även vid framtida överlåtelse av fastigheten eller del därav.

4 §.

Konungen äger giva bolag, förening eller stiftelse tillstånd att förvärva fastighet av annan beskaffenhet än i 3 § sägs i fall,

1. att fastigheten vid tiden för denna lags trädande i kraft ägdes av bolag eller ekonomisk förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet;

2. att fastigheten — — — avstyckade ägovidden;

3. att fastighetens förvärvande för bolaget, föreningen eller stiftelsen såsom innehavare av angränsande fastighet äger avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande, dock att i dylikt fall tillstånd icke utan att särskild anledning därtill föreligger må givas, om jordbruket å fastighet, varifrån förvärvet göres, därigenom skulle bringas att upphöra eller märkligen försvagas;

4. att med fastighetens förvärvande är avsett att åt arbetare eller andra hos bolaget, föreningen eller stiftelsen anställda personer bereda bostäder eller att

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

genom idkande av jordbruk tillgodose sådana personers behov av livsförnödenheter eller jordbruksprodukter; eller

5. att med — — — mindre jordbruk.

Prövas eljest i något fall på grund av särskilda omständigheter bolag, förening eller stiftelse böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, äger Konungen giva tillstånd därtill. Såsom sådan omständighet skall i fråga om förvärv, som göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, anses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet.

6 §.

Äskas sådan prövning, som i 3 § sägs, eller vill bolag, förening eller stiftelse jämlikt 4 § söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fängeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom tre månader från det fångtet skedde. Försittes den tid, eller prövas fastigheten icke vara sådan, som i 3 § sägs, och varder ej heller, där Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fångtet ogillt.

Sökes Konungens — — — eller egnahemsnämnd.

Över Konungens befallningshavandes — — — är stadgad.

Närmare föreskrifter — — — av Konungen.

Är i enlighet med vad ovan sagts frågan om bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom ännu ej avgjord, skall beträffande lagfart anses möta sådant hinder, som avses i 10 § förordningen den 16 juni 1875 om lagfart å fång till fast egendom.

7 §.

Medelst inrop å exekutiv auktion äger bolag, förening eller stiftelse förvärva fast egendom utan avseende å dess beskaffenhet.

11 §.

Med bolag avses i denna lag icke enkelt bolag eller bolag, som driver bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse.

Med förening avses icke förening, vilken driver rörelse, som nyss sagts.

Med stiftelse avses icke stiftelse, vars styrelse utgöres av *statsmyndighet*, eller stiftelse, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar.

Med stiftelse avses icke stiftelse, vars styrelse utgöres av *statlig eller kommunal myndighet* eller tillsättes av sådan myndighet, ej heller stiftelse, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

12 §.

Vad utöver bestämmelserna i denna lag är om bolags, förenings eller stiftelses förvärv av fast egendom stadgat skall fortfarande gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

B) att vad i motionen I:357 hemställts under punkten 1) måtte anses besvarat genom vad utskottet hemställt ovan under A);

C) att vad i motionen I:357 hemställts under punkten 2) måtte anses besvarat genom vad utskottet hemställt ovan under A);

D) att vad i motionen I:357 hemställts under punkten 3) måtte anses besvarat genom vad utskottet hemställt ovan under A);

E) att vad i motionen I:357 hemställts under punkten 4) måtte anses besvarat genom vad utskottet hemställt ovan under A); samt

F) att vad i motionen I:357 hemställts under punkten 5) icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 maj 1932.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Westman, Sigfrid Hansson, von Geijer, Frändén, Lindhagen, Norman*, P. Sandström och Granström;

från andra kammaren: herrar Magnusson i Skövde, Magnusson i Kalmar*, Olovson i Västerås, Sandström i Nyland, Gardell i Gans, Ljung, Molander och Osberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herr *Lindhagen*, som anförde:

Vid 1 och 11 §§.

Även utskottet har ansett angeläget, att förbudslagen icke gives större omfattning än som kan anses nödvändig. I motionen har ifrågasatts, huruvida lagförslaget, som tillkommit allenast för att hindra överträdelser genom bildandet av stiftelser, behövde av den anledningen utsträckas även till ideella föreningar.

Detta har motiverats med att gränsen mellan stiftelser och ideella föreningar vore svävande. Det föreligger dock en bestämd skillnad mellan dessa juridiska personer. Stiftelsen är en enhetlig institution, som ej bygger på delägarskap. En »förening» åter utgör en sammanslutning av flera individer eller juridiska personer. Lagstiftningen har ock fastslagit att här gäller det olika saker, mellan vilka gränser kunna uppdragas. En särskild lag finnes om uppsikt över stiftelser, och även i förevarande lag uppräknas dessa begrepp vid sidan av varandra såsom artskilda.

Att ett industriellt företag skulle kunna begagna en ideell förening för ett kringgående av lagen i enahanda syfte, som nu avses, kan väl tänkas endast under den formen, att flera bolag bilda en förening för att på den avlasta sina bulvanfastigheter eller en del av dem. Föreningens fastigheter skulle sålunda bilda en allmänning för flera bolag, vilka kunde vara intressenter i allmänningen till olika delar. Man bör väl kunna avvakta om ett sådant tilltag ens från industrier inom Västernorrlands län verkligen ser dagen och först då ingripa. Att av nämnda ganska osannolika farhågor åsamka föreningar, som inköpa jord belägen utom fastställd stadsplan, besvär och omkostnader för att nödgas underställa sina lojala förvärv konungens befallningshavande enligt 3 § eller Kungl. Maj:t enligt 4 § synes mig knappast tillräckligt motiverat.

Skogssällskapet har till vissa utskottets ledamöter ifrågasatt sådan ändring i förslaget, att föreningen fortfarande kunde fritt förvärva fast egendom för skogsodlingsändamål. Detta tillgodoses genom ideella föreningars uteslutande fortfarande från att ingå under lagen. I annat fall kan föreningen säkerligen påräkna att erhålla dispens av Konungen enligt 4 § för sina allmängagneliga enstaka inköp av större markområden. I utskottet ifrågasattes emellertid, att i lagen skulle införas en bestämmelse av följande innehåll: »Beträffande annan förening än ekonomisk förening ävensom beträffande stiftelse äger Konungen föreskriva, att vad i denna lag stadgas icke skall utgöra hinder för föreningen eller stiftelsen att förvärva fast egendom.» Detta förslag avslogs med 10 röster mot 6.

Det hemställes:

att riksdagen ville, med avslag å propositionens förslag till ändring i 11 § i syfte att även ideell förening skall ingå under lagen, besluta, att andra stycket i 11 § skall bibehålla sin nuvarande lydelse: Med förening avses i denna lag allenast ekonomisk förening, vilken icke driver rörelse, som nyss sagts.

Om detta förslag bifalles följa därav motsvarande modifikationer i lagförslaget och övriga yrkanden i denna reservation.

Vid 2 §.

Vad lagen vill kontrollera är förvärv, som avses i 4 §. Länsstyrelsens prövning av förvärv enligt 3 § är tillkommen endast för att i de speciella fallen uppdraga en gräns för de förra förvärven. Lagförslaget avser nu att underkasta stiftelser enahanda kontroll för förvärv enligt 4 §, som enligt gällande lag stadgas för förvärv av bolag eller ekonomisk förening.

Att då helt från kontroll undantaga stiftelses och såsom en följsats även ideell förenings förvärv genom testamente av så omfattande fastigheter som de, om vilka skiljs i 4 §, synes mig vara inkonsekvent och farligt. Att underlåta lagstifta, där det behövs, därför att vederbörande kanske ej kommer att känna till lagen, innefattar väl ett underminerande av all lagstiftning.

Det hemställles alltså:

att riksdagen ville besluta att de i förslaget tillsatta orden
»eller å förvärv, som genom testamente göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse» måtte utgå ur
2 §.

Vid 4 § sista stycket.

När det nu ansetts vara av vikt, att stiftelse och såsom följd därav även ideell förening underkastas lagen likaväl som bolag och ekonomisk förening, så är det väl ägnat bringa oreda och minska lagens effektivitet genom att dock låta de nya rättssubjekten få större friheter än de gamla såsom skett genom accepterandet av lagrådets tillägg till sista stycket i 4 §. Tilläggets formulering är så mycket farligare, som det direkt inbjuder till att utnyttjas som verktyg för lagens kringgående. Så snart det nya rättssubjektet kan sägas främja ett allmänt ändamål, förmodligen stort eller litet, samt förvärvet äger avsevärd betydelse för dess verksamhet, så skall det så gott som åligga Konungen att godkänna förvärvet, detta må hur mycket som helst åsidosätta lagens allmänna ändamål. Bör det kunna försvaras att lagstifta på ett sådant sätt?

Med anledning av dessa erinringar föreslogs i utskottet följande förändrade lydelse av sista stycket andra punkten: »Såsom sådan — — — att *förenings eller stiftelsens förvärv* främjar ett allmännyttigt ändamål — — — stiftelsens verksamhet.» Detta förslag förkastades med 9 röster mot 7. Det innebar en förbättring i den ifrågasatta lydelsen. Rationellare och klarare synes mig dock vara, att punkten helt utgår.

Alltså hemställles,

att riksdagen ville besluta,
att den i förslaget tillsatta andra punkten i sista stycket av
4 § måtte utgå

eller, om detta ej bifalles, att punkten erhåller den ovan återgivna förändrade lydelse, som ifrågasattes i utskottet.

Vid övergångsstadgandet.

Lagen har tillkommit för att förebygga förvärv genom sådana stiftelser, vilka åtminstone i fyra fall redan kommit till stånd. I ett av dessa fall har en jämtländsk häradsrätt vägrat den nytillkomna stiftelsen lagfart, därför att rätten ansåg förvärven strida mot bulvanlagen och således vara olagliga. Detta beslut har sedan upphävt av hovrätten.

En angelägenhet emellertid, som bör i detta lagstiftningsärende ingående övervägas, är väl hur bör förfaras med redan fullbordade och lagfarna förvärv av stiftelse, vilka kunna prövas vara av det slag, som just genom denna lag skulle förekommas. Det synes mig konsekvent och uppenbart, att lagen bör givas retroaktiv verkan mot sådana bulvanförvärv likaväl som bulvanlagen äger retroaktiv verkan mot bulvanförvärv i allmänhet.

Man skulle nu kunna säga, att dessa nya förvärv i stiftelsers namn äro ingenting annat än bulvanförvärv och således kunna upplösas enligt bulvanlagen. »Lagstiftaren» har dock ej givit något besked på denna punkt. Det föreföll i utskottet, som om detta fick tolkas så, att rättsskipningen bör blunda för detta obestriddliga missförhållande i strid mot lagarnas mening och bulvanlagens föreskrift.

Mig synes således, att lagstiftningen bör ha retroaktiv verkan icke minst på denna kumulation i överträdelse av förbuds- och bulvanlagarnas mening. Detta måste tydligt uttalas. En sådan föreskrift kan beredas plats i den ena såväl som i den andra av dessa lagar. Något äventyr för gamla lojala fastighetsförvärv av lojala stiftelser innebär en sådan retroaktiv föreskrift icke i någon mån. Ingen åklagare skulle kunna med fog påkalla eller domstol fastslå tillämpning av bulvanlagen i sådana fall. Det vore påtagliga förseelser i ämbetets utövning. Bifalles min hemställan om ideella föreningars undantagande fortfarande från lagen bortfalla nedan orden »förening eller».

Det hemställes alltså:

att riksdagen ville till lagens övergångsbestämmelse föga följande tillägg: Med sådana redan tillkomna förvärv av förening eller stiftelse, vilka genom lagen skolat förekommas, förfares på sätt stadgas i lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom.

2) av herr *Magnusson* i Skövde.